Hallintovaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi ja direktiiviksi (lainvalvontaviranomaisen rajat ylittävä pääsy sähköiseen todistusaineistoon)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi ja direktiiviksi (lainvalvontaviranomaisen rajat ylittävä pääsy sähköiseen todistusaineistoon) (U 33/2018 vp): Hallintovaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä UJ 42/2018 vp — U 33/2018 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- lainsäädäntöneuvos Lauri Rautio, oikeusministeriö
- neuvotteleva virkamies Jouko Huhtamäki, sisäministeriö
- poliisitarkastaja Kimmo Ulkuniemi, Poliisihallitus

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- liikenne- ja viestintäministeriö
- Valtakunnansyyttäjänvirasto

Viitetiedot

Valiokunta on aiemmin antanut asiasta lausunnot HaVL 18/2018 vp ja HaVL 33/2018 vp.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Komissio on 17 päivänä huhtikuuta 2018 antanut ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sähköistä todistusaineistoa rikosoikeudellisissa asioissa koskevista eurooppalaisista esittämis- ja säilyttämismääräyksistä (COM(2018) 225 final). Ehdotus on osa komission samana päivänä hyväksymiä toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on toteuttaa toimenpiteitä terroris-

tien ja muiden rikollisten toimintatapojen ja -tilan rajoittamiseksi. Neuvoston yleisnäkemys asetusehdotuksesta on hyväksytty joulukuussa 2018.

Asetusehdotuksen kanssa samanaikaisesti on annettu ehdotus direktiiviksi yhdenmukaisista säännöistä laillisten edustajien nimeämiseksi todistusaineiston keräämistä varten rikosoikeudellisissa menettelyissä (COM(2018) 226 final). Direktiiviehdotuksessa säännellään palveluntarjoajien laillisten edustajien nimittämistä todistusaineiston keräämisen helpottamiseksi rikosasioissa. Direktiiviehdotusta ei ole rajoitettu vain asetusehdotuksen soveltamisen tilanteisiin, vaikka direktiiviehdotus on annettu ja sitä käsitellään yhdessä asetusehdotuksen kanssa. Käsiteltävänä oleva jatkokirjelmä koskee direktiiviehdotusta.

Jatkokirjelmän liitteenä olevan muistion mukaan 7.—8.3.2019 pidettävässä oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksessa jäsenvaltioilta tiedustellaan, hyväksyvätkö nämä neuvoston yleisnäkemyksen direktiiviehdotuksesta pohjaksi Euroopan parlamentin kanssa käytäviä neuvotteluja varten. Työryhmätason keskusteluja ehdotuksen sisällöstä jatketaan vielä ennen oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokousta.

Valtioneuvoston kanta

Teknologinen kehitys on muuttanut rikollisuuden muotoja ja vaikuttanut merkittävästi sen selvittämismahdollisuuksiin. On tärkeää jatkaa työtä sähköisen todistusaineiston saatavuuden tehostamiseksi erityisesti rajat ylittävissä tiedonhankintatilanteissa. Todistusaineiston saatavuuden ja rikosvastuun toteutumisen kannalta merkitystä ei tulisi olla sillä, onko todistusaineisto EU:iin sijoittautuneella vai EU:n ulkopuolisella palveluntarjoajalla. Valtioneuvosto pitää siksi perusteltuna, että pyritään luomat säännöt laillisten edustajien nimittämiselle EU:n alueelle todistusaineiston keräämiseksi rikosasioissa.

Valtioneuvosto korostaa, että direktiiviehdotusta koskeva kanta ei vaikuta Suomen varaukselliseen kantaan koskien asetusehdotusta sähköistä todistusaineistoa rikosasioissa koskevista eurooppalaisesta esittämismääräyksestä ja säilyttämismääräyksestä sen nykyisessä muodossa. Valtioneuvosto pitääkin keskeisenä, että direktiiviehdotus ei edellytä toimiakseen kyseistä asetusta eikä myöskään aikaansaa kyseisessä asetusehdotuksessa tarkoitettuja suoran yhteistyön velvoitteita. On perusteltua, että direktiiviä voitaisiin soveltaa myös muiden rikosoikeudellisen yhteistyön instrumenttien mukaisessa yhteistyössä. Valtioneuvosto katsoo lisäksi, että direktiivissä voidaan vielä harkita ehdotettua tarkempaa sääntelyä kriteereistä, joita palveluntarjoajien tulisi noudattaa ratkaistessaan, mihin jäsenvaltioon laillinen edustaja tulee nimittää.

Valtioneuvosto voi edellä esitetyn perusteella hyväksyä neuvoston yleisnäkemyksen direktiiviehdotuksesta pohjaksi Euroopan parlamentin kanssa käytäviä neuvotteluja varten viimeisimmässä puheenjohtajan asiakirjassa 5050/2/19 REV 2 ehdotetussa tai sitä keskeiseltä sisällöltään vastaavassa muodossa.

Valiokunnan lausunto HaVL 44/2018 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Komissio on 17.4.2018 antanut ehdotukset asetukseksi sähköistä todistusaineistoa rikosoikeudellisissa asioissa koskevista eurooppalaisista esittämis- ja säilyttämismääräyksistä (COM(2018) 225 final) sekä direktiiviksi yhdenmukaisista säännöistä laillisten edustajien nimeämiseksi todistusaineiston keräämistä varten rikosoikeudellisissa menettelyissä (COM(2018) 226 final). Ehdotuksilla pyritään tehostamaan ja nopeuttamaan rajat ylittävissä tilanteissa lainvalvontaviranomaisten pääsyä sähköiseen todistusaineistoon, kuten sähköpostitietoihin tai pilvipalveluihin tallennettuihin tietoihin. Valiokunta on antanut asiassa aiemmin kaksi lausuntoa (HaVL 18/2018 vp ja HaVL 33/2018 vp).

Asetusehdotuksessa säännellään, miten ja millä edellytyksillä jäsenvaltion lainvalvontaviranomainen voi suoraan velvoittaa Euroopan unionin alueella palveluita tarjoavan palveluntarjoajan toimittamaan tai säilyttämään palveluntarjoajan hallussa olevan sähköisessä muodossa olevan tiedon käytettäväksi todistusaineistona käynnissä olevassa rikosoikeudellisessa menettelyssä. Direktiiviehdotuksessa säännellään palveluntarjoajien laillisten edustajien nimittämistä, jotta näille edustajille voitaisiin toimittaa todistusaineiston toimittamista koskevia pyyntöjä ja määräyksiä.

Hallintovaliokunta on aiemmissa lausunnoissaan kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, että alkuperäisessä asetusehdotuksessa palveluntarjoajille on ehdotettu varsin laajaa vastuuta oikeudellisesta harkinnasta niiden toteuttaessa toisen jäsenvaltion viranomaisen antamaa määräystä. Lisäksi valiokunta on katsonut, että sisältö- ja liikennetietoja tulisi käsitellä notifikaatioon liittyvien edellytysten sekä prosessin osalta yhdenmukaisesti, sillä kyseisiä tietoja pyydetään käytännössä usein yhtäaikaisesti. Valiokunta on myös pitänyt tärkeänä huolehtia siitä, ettei ehdotettu sääntely johda siihen, että toisen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaisella olisi mahdollisuus saada asetuksen soveltamisalaan kuuluvia, suomalaisten yksityiselämän ja viestinnän luottamuksellisuuden piiriin kuuluvia tietoja palveluntarjoajalta tehokkaammin kuin kansallisella viranomaisella valtion sisällä tapahtuvassa rikostutkinnassa. Tällainen tilanne olisi myös henkilötietojen suojan kannalta kestämätön. Neuvoston yleisnäkemys asetusehdotuksesta on hyväksytty joulukuussa 2018, vaikka Suomen kanta siihen on ollut varauksellinen.

Käsiteltävänä olevassa jatkokirjelmässä on kyse direktiiviehdotuksesta yhdenmukaisista säännöistä koskien laillisten edustajien nimittämistä todistusaineiston keräämiseksi rikosasioissa. Saadun selvityksen mukaan 7.—8.3.2019 pidettävässä oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksessa jäsenvaltioilta tiedustellaan, hyväksyvätkö nämä neuvoston yleisnäkemyksen direktiiviehdotuksesta pohjaksi Euroopan parlamentin kanssa käytäviä neuvotteluja varten.

Direktiiviehdotuksessa säännellään palveluntarjoajien laillisten edustajien nimittämistä, jotta näille edustajille voitaisiin toimittaa todistusaineiston toimittamista koskevia pyyntöjä ja määräyksiä. Direktiiviehdotus ei saadun selvityksen mukaan edellytä toimiakseen mainittua asetusta eikä direktiivi aikaansaa kyseisessä asetusehdotuksessa tarkoitettuja suoran yhteistyön velvoitteita. Valiokunta pitää perusteltuna, että direktiiviä voidaan soveltaa myös muiden rikosoikeudellisen yhteistyön instrumenttien mukaisessa yhteistyössä.

Valiokunta toteaa, että teknologinen kehitys on muuttanut rikollisuuden muotoja ja vaikuttanut merkittävästi rikosten selvittämismahdollisuuksiin. Sähköisellä todistusaineistolla on nykyisin

keskeinen merkitys rikosoikeudellisissa menettelyissä. Käsiteltävänä olevien ehdotusten tavoitteena on varmistaa, että poliisi- ja oikeusviranomaiset saavat nykyistä helpommin ja nopeammin terroristeja ja muita rikollisia koskevassa tutkinnassa, syytteeseen asettamisessa ja tuomitsemisessa tarvittavaa sähköistä todistusaineistoa. Valiokunta pitää tärkeänä sähköisen todistusaineiston saatavuuden tehostamista erityisesti rajat ylittävissä tiedonhankintatilanteissa. Rikostorjunnan tehostamisessa on kuitenkin samalla huolehdittava myös henkilötietojen suojan ja muiden perusoikeuksien asianmukaisesta turvaamisesta sekä valtioiden täysivaltaisuuden huomioon ottamisesta.

Valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että todistusaineiston saatavuuden ja rikosvastuun toteutumisen kannalta merkitystä ei tulisi olla sillä, onko todistusaineisto EU:n alueelle sijoittautuneella vai EU:n ulkopuolisella palveluntarjoajalla. Näin ollen on perusteltua, että pyritään luomaan säännöt laillisten edustajien nimittämiselle EU:n alueelle todistusaineiston keräämiseksi rikosasioissa.

Tässä yhteydessä on syytä korostaa, että direktiiviehdotusta koskevan kannan ei tule vaikuttaa Suomen varaukselliseen kantaan koskien asetusehdotusta sähköistä todistusaineistoa rikosasioissa koskevista eurooppalaisesta esittämismääräyksestä ja säilyttämismääräyksestä sen nykyisessä muodossa.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Hallintovaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 28.2.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
varapuheenjohtaja Timo V. Korhonen kesk
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Pertti Hakanen kesk
jäsen Mika Kari sd
jäsen Antti Kurvinen kesk
jäsen Sirpa Paatero sd
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Veera Ruoho kok
jäsen Wille Rydman kok
jäsen Joona Räsänen sd
jäsen Matti Semi vas
varajäsen Laura Huhtasaari ps

Valiokunnan lausunto HaVL 44/2018 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Henri Helo